

SLOVNÍ HODNOCENÍ ŽÁKA VÝHODY A NEVÝHODY

Slovní hodnocení je hodnocení žáků verbálními výroky,
nikoliv známkami.

Verbální forma hodnocení je obsažnější a může být velice výstižná.

Umožňuje vyzdvihnout přednosti žáka a zároveň přesně popsat nedostatky, na jejichž odstranění musí žák pracovat.

Historie slovního hodnocení v ČSR/ČR

V roce 1988 bylo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČSR vydáno "Opatření k hodnocení a klasifikaci žáků 1. ročníku základní školy,,. Tímto opatřením bylo plošně zavedeno slovní hodnocení u všech žáků 1. ročníku. Následně bylo toto opatření 1.2.1990

Na základě směrnice MŠMT ČR z r. 1972 se u nás používalo slovní hodnocení ve třídách pro děti se specifickými vývojovými poruchami učení

Od roku 1992 je slovní hodnocení v ČR používáno jako alternativa na 1. stupni ZŠ na základě žádosti rodičů, používá se především ve třídách pro děti se specifickými poruchami učení a u integrovaných žáků.

Školský zákon z roku 2004 (zákon č. 561/2004 Sb.) rozšířil škálu možného výběru formy hodnocení pro 1. - 9. ročník ZŠ, pro SŠ a konzervatoře o možnost slovního hodnocení.

Druhy slovního hodnocení

Průběžné

ústně - ve vyučování, na třídních schůzkách, na konzultacích
písemně - do notýsků, komentáře k písemným pracím
představení konkrétních prací žáků - ve vyučování, dny otevřených
dveří, třídní slavnosti

Závěrečné

písemně - ve formě vysvědčení (pro učitele náročnější, vyžaduje
důkladnou pedagogickou diagnostiku a zároveň výborné interpre-
tační schopnosti)

Na širší slovní hodnocení se stejně jako na klasická vysvědčení
používají předepsané formuláře, které vydává SEVT (v současné
době existují tři typy formulářů).

Klady slovního hodnocení

Pokud učitel pochopí smysl slovního hodnocení dokáže děti dále motivovat, poukáže na schopnosti studenta, jemně naznačí, v čem je třeba přidat.

Děti i rodiče ze slovního hodnocení mnohem lépe poznají, v čem je jejich dítě dobré, kde je ten správný talent a jaké vlastně jejich dítě je.

Učitel se při psaní hodnocení musí mnohem více zamyslet a najít u dítěte, co mu vlastně jde velice dobře a v čem zaostává.

Psychologové slovní hodnocení doporučují jako vynikající způsob motivace a podpory všech žáků.

Mělo by mít podobu obsahové analýzy žákova výkonu
a mělo by obsahovat:

Hodnocení kvality dosažených dílčích výkonů, které byly předmětem školního hodnocení (úspěchy i nedostatky žáka),
pravděpodobné příčiny dosaženého stavu, návrhy, jak dosáhnout zlepšení
a jak zvládnout přetrvávající nedostatky.

Další výhodou je, že se obrací na žáka jako na partnera v hovoru,
nestresuje žáka v momentálním neúspěchu, ale reguluje jeho učební činnost;
ukazuje mu, kterých dílčích úspěchů již dosáhl a navrhuje cesty
ke zlepšení výkonu.

Snižuje zároveň riziko diskriminace slabších žáků a zároveň obrací
pozornost na samotný proces získávání vědomostí.

Zápory slovního hodnocení

Pokud učitel správně nepochopí smysl slovního hodnocení může se stát, že dítě jen odradí od dalšího studia.

Samá kritika může působit kontraproduktivně.

I rodiče by se měli snažit hodnocení přijmout.

Přeci jenom je mnohem snazší přijmout 2 z psaní, než hodnocení:
"Petr má velice špatný psaný projev, písmo je téměř nečitelné".

Pro učitele i školu je velice těžké najít tu správnou formu i obsah hodnocení. Může se lehkost stát, že se to příliš nepovede.

Záporem je nepochybně větší časová a administrativní náročnost, tím se zvyšuje nebezpečí, že učitel sklouzne k používání hodnotících schémat a klišé.

Rodiče nemusí vždy jasně rozumět formulacím učitele. Zároveň je zde nebezpečí určitého schématického typizování (nálepkování) žáků.

Učitel, který má dobře slovně hodnotit, musí být schopen kvalifikovaně provádět pedagogickou diagnózu, což zvyšuje nárokyna jeho profesní dovednosti.

Zároveň je třeba si uvědomit, že hodnotíme výsledek práce žáka, nikoliv jeho osobnostní rysy (šikovný, výborný, bystrý); vyvarovat se ironie a sarkasmu.

Učitel by se měl vyvarovat i formulací:
“Jsem rád, že tě mohu pochválit...” “Udělal jsi mi radost”.
Žák se neučí pro učitelovu pochvalu, nýbrž sám pro sebe.

Jak psát slovní hodnocení

Slovní hodnocení má být koncipováno pozitivně. Není potřeba zdůrazňovat, co žák neumí, je lepší napovědět, jak to může napravit.

Musíme brát v potaz věcnost, podloženost a srozumitelnost sdělení, úroveň adresáta, tak jeho rodičů.

Vhodná slovesa: **umíš, zvládáš, dokážeš, jsi schopný**; důležité jsou i odstíny těchto slovních spojení "**výborně umíš**", **umíš,...** **když**", "**umíš základy**", "**potřebuješ docvičit**".

Slovní hodnocení nesmí zamlčovat skutečnou realitu. Je v zájmu dětí, aby byly zvyklé kriticky hodnotit své schopnosti v běžném životě. To jim pomůže obstát i v pozdější konkurenci.

Sdělení musí obsahovat jak komplexní hodnocení, tak práci žáka v jednotlivých předmětech.

Vychází z pozitivního hodnocení, ale objevit se v něm musí i upozornění na to, co se dítěti ještě nedaří. Ovšem formou doporučení: jak na sobě může chlapec nebo děvče dál pracovat, co by měli zlepšit.

Učitel by měl uplatňovat spíš evaluační než srovnávací proces. Například: “V prvním pololetí jsi zvládl slabiky, dneska už zvládáš plynně celá slova.”

Místo kritiky nedostatků poradit: “Dávej si pozor na správný sklon psaní.” Nebo: “Čti večer mladšímu bratříčkovi pohádky.”

„Osobní poznámka prozrazuje vazbu na dítě, probouzí důvěru. V podtextu říká: Znam tě a chci ti pomoci. Z toho plyne, že slovní hodnocení musí být vždy taktní a citlivé, protože slovem můžete velice potěšit, ale také ublížit.“

Čemu se vyhnout

Nepoužívat nekonstruktivní výrazy

(neumíš, nedovedeš, nemáš, nemůžeš)

Nekritizovat nedostatky - je mnohem vhodnější vyjádřit nedostatky ve formě potřeby (potřebuješ, velmi by ti pomohlo)

Nezaměňovat hodnocení žáka s hodnocením jeho práce
("jsi houževnatý" nahradíme "pracuješ houževnatě")

Nesrovnávat žáka s jeho spolužáky

Nepřehánět, nezveličovat - aby hodnocení bylo důvěryhodné vyvarovat se osobních postojů (mám tě ráda, líbí se mi)

Nepoužívat formulace, které nedávají naději na zlepšení
(je typické, že neumíš... to jsi celý ty)

Formalismus. Nebo kritika toho, za co samotné dítě tolik nemůže. Proč klást prvňáčkovi vinu za soustavné pozdní příchody, když za ně evidentně mohou dospělí?

Ani u nejslabšího žáka by neměla být v hodnocení samá negativa. U každého dítěte by měl učitel najít něco, za co je možné je pochválit.“

Podle ředitelů škol je mnohdy největší překážkou přístup rodičů. Tradice známek je u nás příliš vžitá a bez souhlasu rodičů slovní hodnocení nemůže být zavedeno.

Ovšem učitel stojící si za slovním hodnocením se správnou argumentací přesvědčí rodiče spíše, než učitel hádavý a váhavý.

Rady z praxe

- Dbejte na **přehlednost a odstavce**
- Ano, pište celou větou, ale **fakta musí být jasně čitelná**, slovní „omáčku“ redukujte
- **Neopakujte se ve výrazech**, slovních spojeních a slovních družích, jako jsou částice, přídavná jména, zájmena a slovesa – bije to do očí
- Na konci **shrňte celý text do několika vět**
- Slovní hodnocení není pouze pro rodiče žáka, ale především pro žáka samotného, proto **pište tak, aby to pochopili jak dospělí, tak děti**
- **Nepoužívejte silných výrazů při chvále**, pokud žák odpovídá **numerickému hodnocení 3 a horšímu**, rodiče to pak mate
- Užívejte slova citlivě a **vyhněte se dramatičnosti**, děti jsou citlivé, rodiče mnohdy ještě více
- **Vždy začínejte a končete pozitivy žáka**, vyzní to lépe a motivuje to k zamyšlení se nad sebou a k lepším výsledkům

Formulace, které lze použít při slovním hodnocení

Ovládnutí učiva předepsaného osnovami:

1 ovládá bezpečně,

2 ovládá,

3 podstatně ovládá,

4 ovládá se značnými mezerami,

5 neovládá.

Úroveň myšlení:

- 1 pohotové, bystré, dobře chápe souvislosti,
- 2 uvažuje celkem samostatně,
- 3 menší samostatné myšlení,
- 4 nesamostatné myšlení,
- 5 odpovídá nesprávně i na návodné otázky.

Úroveň vyjadřování:

- 1 výstižné, poměrně přesné,
- 2 celkem výstižné,
- 3 nedostatečně přesné,
- 4 vyjadřuje se s obtížemi,
- 5 nesprávné i na návodné otázky.

Úroveň aplikace vědomostí:

- 1 spolehlivě, uvědoměle užívá vědomostí a dovedností,
- 2 používá vědomosti a dovednosti, dopouští se drobných chyb,
- 3 s pomocí učitele řeší úkoly, překonává obtíže a odstraňuje chyby, jichž se dopouští,
- 4 dělá podstatné chyby, nesehná je překonává,
- 5 praktické úkoly nedokáže splnit ani s pomocí učitele.

Píle a zájem o učení:

- 1 aktivní, učí se svědomitě a se zájmem,
- 2 učí se svědomitě,
- 3 k učení a práci nepotřebuje mnoho podnětů,
- 4 malý zájem o učení, potřebuje stálé podněty,
- 5 pomoc a pobízení k učení jsou neúčinné.

Slovní hodnocení a rodiče

Souhlas rodičů ke slovnímu hodnocení žáka není oficiálně nutný, ale je dobré ho získat.

Slovní hodnocení je rodiči vnímáno jako méně hodnotné, protože je používáno pro žáky s SPU.

Rodiče vlastně nechtějí známky, ale jedničky a potvrzení, že jejich dítě je nejlepší.

V běžném provozu školy jsou známky pro rodiče jednoduchou informací, nemusí se zajímat o to, co se dítě učí a jaké má problémy.

Se slovním hodnocením souhlasí především ti rodiče, kteří očekávají problémy, nebo rodiče, kteří již měli se známkami negativní zkušenost.

Slovní hodnocení nebo známky? Existuje i třetí cesta hodnocení, v holandských školách

Vysvědčení není vysvědčení, ale zpráva (Rapport), která **má dvě části**.
V jedné učitelka zaškrťává pod nabídkou různých vyjádření to, jak se dítě
v jednotlivých situacích chová.

V této části se učitelka vyjadřuje k těmto bodům: motivace, chování v pracovních situacích, rozvoj jemné motoriky, kreslení, vztahy s učitelem, vztahy s ostatními dětmi, rozhovor v kruhu – ústní úkoly, výslovnost, slovní zásoba.

Poslední dva body jsou důležité především pro onu oblast výuky dvojjazyčných dětí, v běžných školách na ni není kladen takový důraz.

V druhé části vysvědčení se učitelka v cca třech odstavcích vyjadřuje k tomu, jak se dítěti ve škole celkově daří – záběr takového hodnocení je od vztahů až po úkoly a kognitivní rozvoj.

Výhody této metody

Nedojde k zaškatulkování dítěte, ale k detailnímu rozboru toho, co se ve škole děje.

Rodiče dostanou velmi přesný obrázek o tom, co se vlastně ve škole děje.

V tomto způsobu hodnocení je komunikační potenciál (s dítětem, rodiči).

Děti jsou na takový rozhovor zvědavé, mají chuť bavit se o tom, v čem se jim daří a v čem nikoli, společně vymýšlí, jak to udělat, aby se v oblastech, kde se jim nedaří, mohly zlepšit.

Dítě cítí doceněno a vidí směr, na který se v budoucnu soustředit.

Časová a jazyková zátěž na učitele vyplňujícího vysvědčení je redukována (v případě přechodu ze slovního hodnocení na holandský styl), v případě numerického hodnocení se sice mírně zvýší, za to podá lepší informace o kritériích a důvodech pro hodnocení.

Použité zdroje a literatura

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. Pedagogický slovník. Praha : Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

Hodnocení a klasifikace. Učitelské noviny : Obzor. 1988, XXXVIII, 33, s. 1-1.

SÝKORA, Miroslav. Žáci bez známek. Učitelské noviny. 1988, XXXVIII, 36, s. 1_2.

STRÁNSKÁ, Hana. Neklasifikovaná výuka a způsob hodnocení žáků v 1. ročníku základní školy. Praha, 1991. 63 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova.

SLAVÍK, Jan. Hodnocení v současné škole. Praha : Portál, 1999. ISBN 80-7178-262-9

VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana. Pedagogika pro učitele. Praha : Grada Publishing a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3357-9

KOLÁŘ, Zdeněk; ŠIKULOVÁ, Renata. Hodnocení žáků. Praha : Grada Publishing, a.s., 2005. 157 s. ISBN 80-247-0885-X.

STARÁ, Jana. Slovní hodnocení na 1. stupni ZŠ. Praha : Dr. Josef Raabe, s.r.o., 2006. 79 s. ISBN 80-86307-28-X.

PRŮCHA, Jan. Pedagogická encyklopedie. 1. Praha : Portál, 2009. 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2.